

1. Pædagogiske overvejelser i forbindelse med arbejdet

I dette kapitel redegøres for de pædagogiske overvejelser i forbindelse med udviklingsprojektet. Der præsenteres en undervisningsmetode, som anerkender og inkluderer den enkelte elev. Kapitlet indeholder derudover overvejelser om ledelsens rolle, når skolerne indleder et udviklingsarbejde, samt en række konkrete øvelser, som kan anvendes i undervisningen.

“Jeg synes, tillid er det vigtigste”, “Nej, det handler om, at du forventer noget af mig, ellers gider jeg ikke”. Debatten går højt, når eleverne er samlet til klassemøde for at definere deres topti til en lærer.

Erfaringer

Elevernes topti

- Mød mig med tillid.
- Mød mig med mange smil og skulderklap.
- Vær tydelig i krav til de opgaver, du vil have mig til at udføre.
- Lær mig, hvad jeg skal forlange af mig selv.
- Lær mig at løse og håndtere de konflikter, der naturligt opstår.
- Lad mig mødes med jævnaldrende i en verden af oplevelser.
- Vær engageret, for det smitter.
- Det er okay, at du bliver vred, når jeg opfører mig på en uacceptabel måde. Jeg har brug for at lære og erfare, hvilke normer der gælder i et fællesskab.
- Undersøg baggrunden for, hvorfor jeg gør, som jeg gør.
- Jeg vil gerne blive hørt og set.
- Jeg vil gerne være en del af noget større og høre til i et fællesskab.

Et af projektets forslag lyder: *Vis, hvad eleven kan, så elevens ressourcer bliver brugt på en positiv måde i klassen.*

Det sker ved at:

- lytte til eleverne,
- inddrage deres synspunkter, således at den enkelte føler sig anerkendt,
- stille opgaverne, så det er meningsfuldt og virker motiverende.

Når skoledagen er præget af aktiviteter, der inddrager elevens kompetencer, formår skolen at skabe et rum for personlig vækst og udfoldelse. Dette opnås blandt andet ved, at der etableres et respektfuldt forhold mellem lærer og elev.

Anerkendende pædagogik

Projekt "Flerkulturel rummelighed i skolen" har haft anerkendende pædagogik som udgangspunkt, og dette afspejles også i en af projektets anbefalinger: *Fokus på menneskers kulturelle særtræk kan give anerkendelse, men også skabe unødigt afstand* (Anbefaling fra udviklingsprojektet).

I det anerkendende ligger det ligeværdige i dialogen på tværs af den enkelte elevs evner og kompetencer. Derfor er det vigtigt, at skolen møder dette behov i undervisningens indhold, i samtalen i klassen og i værdsættelsen af den enkelte elev og lærer.

Fællesskabsoplevelser samler skolens anerkendende kultur ved at lade elevernes potentialer og mange måder at lære på komme i spil på en positiv måde.

Den anerkendende pædagogik blev i udviklingsprojektet praktiseret på følgende vis:

- Læreren møder elevens udsagn og stiller uddybende spørgsmål til disse udsagn på en anerkendende måde i klassen.

Det kan for eksempel betyde, at læreren stiller åbne spørgsmål til eleverne: "Hvilken oplevelse har denne opgave givet dig?", "Hvordan kom du til orde?", "Hvad tænkte du om de informationer, du fik?", "Hvordan vil du fortælle din historie?"

Ved sådanne spørgsmål mærker eleven lærerens interesse.

Sproget er vigtigt her. Udtryk som "Fatter du ikke" eller ironiske indirekte vendinger som for eksempel "Der har du faktisk vist en begavet måde at gå til værks på" er nedladende. Læreren bør optræde som rollemodel og lære eleverne, at anerkendelse kommer til udtryk i måden, vi taler sammen på. Læreren kan for eksempel spørge til opgavens art: "Kan du selv få øje på nogle mangler ved dit arbejde?", "Hvad kan du forbedre?" osv.

- Læreren anerkender elevens baggrund og anser denne baggrund som værdifuld for klassen.

Det betyder, at læreren er åben og interesseret i samtlige elevers bidrag, så anderledes erfaringer bidrager positivt til klassens diskussioner.

- Læreren udvælger materiale og faglige temaer, der kan vise flere synsvinkler på samfundsmæssige og hverdagspolitiske forhold.

Læreren fremlægger materialet på en åben måde, så der skabes dialog. Læreren kan komme med et fagligt oplæg og efterfølgende hjælpe eleverne til at få adgang til viden som grundlag for diskussion. Det vil sige, at hvis læreren for eksempel spørger til de fem verdenshave, og eleven som eksempel på et sådant hav siger Furesøen, så undersøger læreren baggrunden for svaret. Læreren svarer ikke: "Nej, tag dig nu sammen!", men forholder sig i stedet til baggrunden; "Hvorfor siger du Furesøen?" eller "Hvordan kom du fra verdenshave til Furesøen?"

Selv om forholdet mellem lærer og elev er præget af et autoritetsforhold, kan det praktiseres på en ligeværdig måde. Det betyder, man som lærer kan bestræbe sig på i videst mulig omfang at bruge anerkendende pædagogik og have blik for den enkelte elev, så eleven oplever at blive respekteret.

Didaktiske overvejelser ved gennemførelse af øvelser

Ved udvælgelse af øvelser skal man overveje, hvordan den enkelte øvelse tilpasses elevgruppen.

Herudover er det vigtigt at forholde sig til følgende punkter:

- Læreren skal i samarbejde med eleverne etablere rammer og regler for, hvordan øvelser gennemføres, herunder skabe fortrolighed og gensidig respekt.
- Læreren skal ikke skabe et terapeutisk rum, men være opmærksom på, om øvelsen påvirker eleverne.
- Læreren skal være opmærksom på de elever, der kan have svært ved at gennemføre øvelserne.
- Der skal skabes rum for den enkelte elevs holdninger. Der er ikke nogen entydig måde at gennemføre øvelserne på.
- Det er lærerens ansvar at vurdere, hvornår klassen er parat til at gennemføre en øvelse.

Øvelse Værdifællesskab i klassen

Formål

At arbejde med klassens værdigrundlag med henblik på at skabe fællesskab og bidrage til ændring af en dårlig stemning og en hård samtaletone.

Forberedelse

Læreren forbereder mindst 20 sedler med positive ord, som afspejler skolens værdier.

Instruktion

Eleverne bliver bedt om hver for sig at udvælge ti værdier. Herefter bliver de bedt om at udvælge de fem vigtigste værdier. Derefter inddeles eleverne i grupper, og grupperne bliver bedt om at diskutere og prioritere deres værdier.

Diskussion/perspektivering

Grupperne bliver bedt om at fremlægge og argumentere for deres valg af værdier. Ud fra dette besluttes klassens værdigrundlag. Det er i denne diskussion vigtigt, at alle elever bliver hørt og respekteret. Det er lærerens opgave ikke at søge et kompromis eller lave en afstemning om de præsenterede værdier. Antallet af værdier er ikke begrænset.

Det kan ofte være vanskeligt for eleverne at vælge værdier fra, hvilket indikerer, at eleverne værdsætter noget og gerne vil have det med i et klassefællesskab. Det viser også, at værdier er noget, vi har individuelt. De kan ikke forhandles, men forstås.

Som afslutning på værdidiskussionen kan klassens elever arbejde i grupper med at opstille værdier, som henholdsvis fremmer eller hæmmer opnåelsen af en god klasse.

Kommentar til øvelsen

At vælge værdier fra kan få eleverne til at tænke over, hvorfor nogle værdier er vigtigere end andre. Når klassen er sammensat af elever med forskellig baggrund, er denne type øvelse særlig givende. Ofte er det på grund af forskellige personlige værdier, at uenigheder opstår. Men når værdierne bliver diskuteret i klassen, og eleverne forholder sig til dem, får eleverne øvelse i at lytte til hinanden og nå til enighed.

Erfaringer

Erfaringer med øvelsen

“Det var svært at vælge de sidstnævnte værdier fra”, skriver eleven efter øvelsen. “Alle ti var vigtige. Men når jeg skulle vælge nogle fra, måtte jeg prioritere noget højere end noget andet.”

Øvelse 48 timers opgaven

Formål

Øvelsen skal fungere som øjenåbner for eleverne, idet de gennem øvelsen bliver bevidstgjorte om den mangfoldighed af kultur, som eksisterer i deres lokalsamfund.

Forberedelse

Læreren skal forberede et oplæg om lokalsamfundets historie og et oplæg om mulige temaer, som eleverne kan udforske.

Instruktion

Eleverne inddeles i grupper á maksimalt seks personer. Grupperne orienteres om, at de skal udforske deres lokalsamfund og se efter aftryk fra forskellige kulturer.

Eleverne skal udarbejde en liste over deres fund og yderligere dokumentere dem ved hjælp af fotos, tegninger, lydoptagelser, video, ting eller lignende.

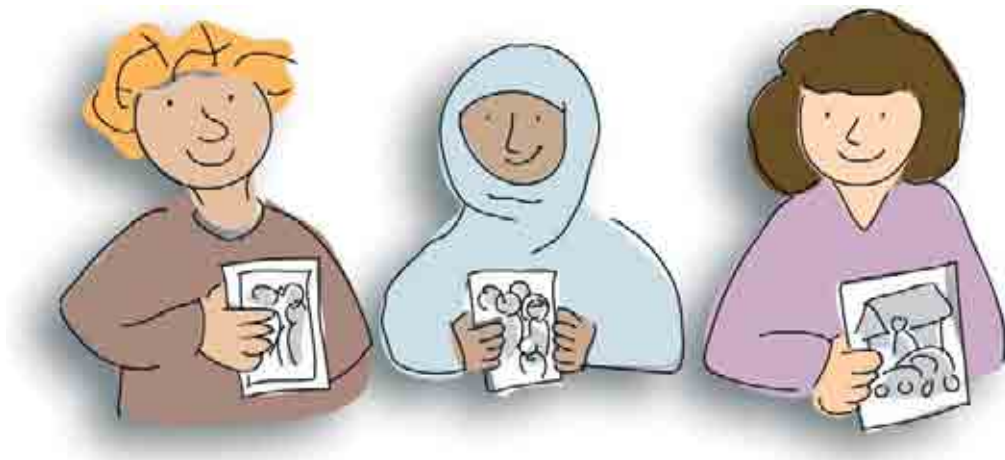
Inden klassen slippes løs i lokalsamfundet, gennemgår læreren mulige temaer for udforskning. Temaerne diskuteres og kan for eksempel være:

- Traditioner
- Madkultur
- Bygninger
- Forretninger
- Hjemmenes indretning
- Beklædning og mode
- Musik
- Sprog
- Relationer mellem personer

Herefter får eleverne 48 timer til at indsamle deres materiale. Hver gruppe bearbejder sine indsamlede materialer og udarbejder en præsentation af, hvad de har fundet. Eleverne skal vælge en præsentationsform for deres fremlæggelse, for eksempel en udstilling eller et videomateriale.

Diskussion/perspektivering

Efter præsentationerne afsluttes opgaven med en diskussion, hvor

indtrykkene fra opgaven opsummeres. Her er det relevant at berøre, hvorvidt eleverne var bevidste om lokalsamfundets mangfoldighed, og hvordan vi omgås forskelle mellem kulturer i lokalsamfundet.

Følgende kan diskuteres:

- Mønstre eller trends i de kulturelle aftryk.
- Hvorvidt en kultur er mere dominerende end andre.
- Fordele og ulemper ved kulturers indbyrdes påvirkning.

Kommentar til øvelsen

Læreren kan komme med et fagligt oplæg om lokalområdets historie, der viser den forandringsproces, området har gennemgået. Her kan inddrages religioners betydning, regionale forskelle mv.

Det er vigtigt, at eleverne kan indgå i forskellige grupper, være op-søgende og selv indhente viden og informationer. De unge skal lære at kommunikere om og formidle et stof på en hensigtsmæssig måde og kunne samarbejde på kryds og tværs af sociale, faglige og kulturelle forskelle.

Erfaringer

Erfaringer med øvelsen

En af skolerne i udviklingsprojektet valgte, at grupperne udstille deres slutprodukter ved en fernisering. Udstillingen tydeliggjorde forskelle på og ligheder mellem muslimske og kristne borgere i lokalsamfundet gennem billeder af henholdsvis kirke og moske, imam og præst, mv. Flere elever havde for eksempel medbragt bedetæpper og tørklæder af den slags, som muslimske kvinder dækker håret med.

Portfoliometoden

Udviklingsprojektet har vist, at portfoliometoden som et evalueringsværktøj giver god mulighed for at møde alle elever på en anerkendende måde. I denne metode tager samtalen om elevens udbytte af undervisningen udgangspunkt i elevens egne produkter. Under skolehjem-samtalen kan eleven redegøre for overvejelser og resultater på en selvstændig måde, fordi eleven er blevet øvet i at udtrykke sig. Læreren lægger op til, at elevens synspunkter er vigtige og vedkommende for alle.

Når eleven skal evaluere sin egen indsats, skal lærer og elev sammen opstille de mål og kriterier, der skal evalueres ud fra. I udviklingsprojektet har disse kriterier blandt andet afspejlet følgende:

- Den faglige substans
- Den sociale rolle
- Det personlige ansvar

”At enkelte lærere udvikler deres kompetencer er fint, men de skal ikke kun profitere personligt. Det skal hele skolen”.

Jesper Blicher Beknes,
Skoleleder Dagmarskolen i Ringsted

Samtalen tager udgangspunkt i elevens eget læringsforløb og forpligter eleven til at forholde sig til eget udbytte af skolearbejdet og elevens egen sociale rolle. Ved at indgå i fællesskabet styrkes elevens personlige ansvar i læringsforholdet.

Metoden er frugtbar og fremmer en god og ligeværdig dialog med forældrene. På denne måde har flere af lærerne i udviklingsprojektet kunnet formidle et nuanceret billede af den enkelte elevs faglige, sociale og personlige udvikling til både forældre med etnisk dansk baggrund og de tosprogede elevers forældre.

Skolens ledelse

Skolens ledelse har stor betydning for, at et udviklingsarbejde om flerkulturel rummelighed bliver en succes – særligt i forhold til forankringen. I udviklingsprojektet indgik skolelederne som sparringspartnere for lærerne og tog aktivt del i de initiativer, som lærerne havde iværksat.

Projektforløbene på de fire skoler viste, at frivillig deltagelse i et udviklingsarbejde er det bedste udgangspunkt. Det er en ledelsesopgave at deltage i formuleringen af en sådan indsats og at sikre rammerne. Tildeling af tid til udvikling, i form af en god årsplanlægning og faste mødeaftaler, er områder, hvor ledelsen helt konkret kan støtte.

”Selvfølgelig hjælper det, at lederen har et personligt engagement i og interesse for udfordringerne i forbindelse med integration og det flerkulturelle i folkeskolen”.

Jens Rud Madsen
Skoleleder Holsbjergskolen
i Albertslund

Eksempel Udskolingsworkshop på Holsbjergskolen

Lærerne, som indgik i projektet på Holsbjergskolen, inviterede alle lærere i hele udskolingsafsnittet til en workshop. 20 lærere deltog i øvelser og diskussioner i grupper.

Øvelsen, lærerne blandt andet blev præsenteret for, hedder: Social Dynamics – se efterfølgende øvelse. Øvelsen er også velegnet til brug med eleverne. Lærerne diskuterede og eksemplificerede fra deres egne hverdagsoplevelser med eksklusion. Efterfølgende arbejdede lærerne i et gruppearbejde med eksklusion og inklusion. De udarbejdede anbefalinger til arbejdet med eleverne, der byggede på lærernes positive erfaringer med det, der stimulerer en inkluderende adfærd i en klasse.

På Holsbjergskolen er elevmægling blevet resultatet af et indsatsområde.

Øvelse Social Dynamics

Formål

Øvelsen søger at bevidstgøre deltagerne om de mekanismer, der eksisterer i en gruppe med et kulturelt fællesskab. Herigennem synliggøres den dynamik, der indtræder ved eksklusion af individer i en gruppe.

Forberedelse

Det er vigtigt, at der er rigeligt med gulvplads til denne øvelse. Herudover skal der benyttes et antal små bolde og tørklæder til at binde for øjnene på enkelte deltagere. Der kan benyttes underlægningsmusik.

Instruktion

Deltagerne inddeles i grupper med op til ti deltagere. Grupperne tager opstilling i rundkredse på gulvet. Hver gruppe får udleveret et antal bolde.

Opgaven er inddelt i flere dele:

Først instrueres grupperne til at lade boldene cirkulere mellem hinanden internt i rundkredsen. Deltagerne får at vide, at de skal udarbejde et system, så boldene cirkulerer mellem dem. Deltagerne må *ikke* bruge nogen former for verbale udtryk.

Instruktøren standser med jævne mellemrum øvelsen og indhenter feedback fra deltagerne.

- Har I udviklet et system? (kultur)
- Hvilke normer har I opdaget i jeres gruppe?
- Hvad påvirker den enkeltes følelse af samhørighed og samspil med andre?

Herefter arbejder deltagerne videre med at finde et system. Denne gang må deltagerne gerne kommunikere ved hjælp af ord, kommandoer og gensidige instruktioner. Instruktøren skifter gruppe-medlemmer ud med medlemmer fra en af de andre grupper. Det er her interessant at se, hvordan et fremmed gruppemedlem integreres i den etablerede orden eller "kultur".

Instruktøren standser med jævne mellemrum øvelsen og indhenter feedback fra deltagerne.

- Skete der en forandring, efter at I fik mulighed for at udtrykke jer verbalt?
- Fik I udviklet et system? (kultur)
- Hvordan påvirkede det gruppen, at der kom “fremmede” ind i gruppen?
- Hvordan oplevede de nyankomne gruppens kultur? Var det let eller svært at blive integreret?

Grupperne arbejder videre, færdiggør og forfiner deres kulturelle system, eventuelt med ny underlægningsmusik. Undervejs giver instruktøren et medlem i hver gruppe bind for øjnene. Dette stiller nye krav til integrationen af “den blinde”. Til sidst i runden flyttes “de blinde” ud af de etablerede grupper og danner deres eget lille system, som et billede på et minoritetssamfund.

Instruktøren standser med jævne mellemrum øvelsen og indhenter feedback fra deltagerne.

- Hvordan gik det med at integrere “de blinde/handicappede”?
- Hvordan oplevede de blinde at blive taget imod?
- Var det let eller svært?
- Hvordan oplevede grupperne det at blive af med “de blinde”?
- Var det lettere at være i et minoritetssamfund, frem for at være minoritet i et fællesskab styret af majoriteten?

Diskussion/perspektivering

Som afrunding perspektiveres deltagerne feedback og oplevelser til samfundet generelt. Her har deltagerne fysiske ageren og empati en afgørende betydning for forståelsen af de vanskeligheder, der kan have betydning for at skabe kulturelle fællesskaber.

